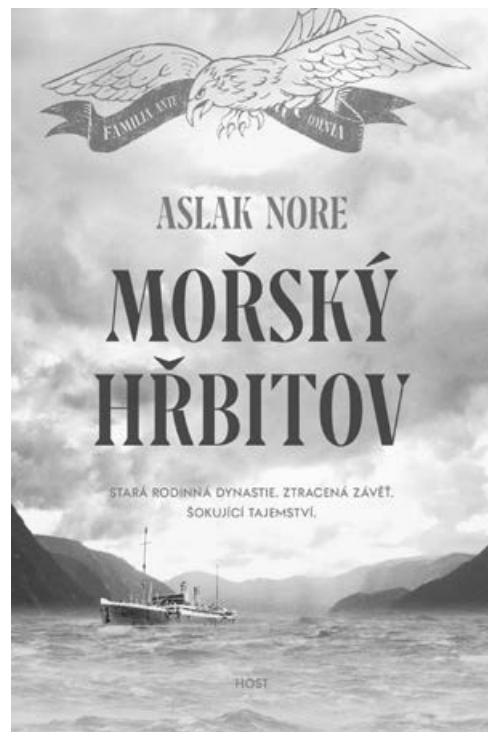

PADOUCH, NEBO HRDINA, VŠECKO JEDNA RODINA

Aslak Nore: Mořský hřbitov

Z norštiny přeložila Adéla Ficová
Host, Brno 2024, 488 s.

Libor Magdoň

V genetické, nebo možná spíše memetické výbavě románu norského spisovatele a publicisty Aslaka Noreho (1978) najdeme Buddenbrooky, Forsyty či Artamonovy. Evoluce žánru rodinných ság začala příběhy o síle zakladatelů rodinného bohatství a pádu jejich následovníků, potom však zamrzla ve stavu reprezentovaném seriály, jako byl osmdesátkový *Dallas* či současný *Yellowstone*. Děj běží, ale vlastně nikam nespěje. Padouši i hrdinové si drží svoje, případně hrdina se nakonec taky zachová jako padouch. Společenský status rodinného klanu zůstává zachován.

Noreho *Mořský hřbitov* má svou kompozici vystavěnou na příběhu rodinného klanu, jehož síla je údajně ohrožena tajemstvím z druhé světové války. Prsty rodového patriarchy se snaží ovlivnit historii kolem potopení norské lodi Princezna Ragnhild (1940), ale i současnou vnitřní politiku Norska a zasahují také do blízkovýchodní války proti Islámskému státu. To všechno samozřejmě umožňuje v románu poukazovat na i publicisticky vděčná témata, jako je kolaborace některých Norů s nacisty, morálně problematické hry tajných služeb, koncentraci ekonomické a politické moci, a trochu tak asi i přispívat k občansky pohodlné představě, že svět ovládají klany prachatých mizerů a našinec s tím stejně nemůže nic dělat.

Pomiňme teď v tématu dost ostentativní sociální kritiku a věnujme pozornost citaci na obálce knihy. Pochází z norské veřejnoprávní rozhlasové a televizní stanice NRK a její český překlad je svou skoro tautologičností dost výmluvný: „Mořský hřbitov Aslaka Noreho je nesmírně napínavý román, který ve všech ohledech dostojí tomuto pojmenování.“ Jestli dobře rozumím, tak tvrdí o románu, že je napínavý, a ještě k tomu dodává, že je opravdu napínavý. Nechám se tedy vést tímto tuplovaným doporučením a podívám se na knihu očima čtenáře dobrodružných příběhů.

Jeden z protagonistů se snaží proklouznout smrtelným nebezpečím. Chce z něj také zachránit nemluvně, které ho ale pláčem může prozradit. To je model prapříběhu vždy velmi působivého a Nore jím rovnou vytvořil prolog. Další dějový efekt, sebevražda ženy, jejíž rukopis může zničit bohatý sicilský, pardon (!), norský rodinný klan, je bohužel i s uvedením konkrétní postavy předčasně prozrazen na obálce českého vydání. I já teď dovolím prozradit pár dějových prvků, avšak bez uvedení jmen. Následuje totiž široká nabídka situací oblíbených v dobrodružném žánru, například téměř westernová rvačka v baru nebo riskantní potápění se do vraku ztroskotané lodi. K zásadnímu tajemství se jedna z hrdinek dopracuje vypolednáním tajemného rozhovoru v lodním podpalubí. (Nepropadl jsem zrovna napětí, co bude dál, ale vybavila se mi nostalgická vzpomínka na

jedenáctou kapitolu Stevensonova *Pokladu na ostrově*, kdy malý Jim v bečce od jablek poslouchá pikle pirátů.) Je libo rvačku kladase a záporáka nad propastí, zde kladasky a záporáčky na okraji lodní paluby? Máte ji mít. Samozřejmě záporáčka nakonec letí přes zábradlí do vln. Ovšemže rvačku na údajně jinak přeplněné lodi nikdo neuvidí, a kladasce za zlikvidování záporáčky tudíž nehrozí žádná sankce. A víte, kde je skrýván ten zmíněný nebezpečný rukopis? Ve výtisku Monte Christa, jak archaicky romantické!

Všechna tato klišé mohou mít své oprávnění. Obecně příběhová klišé umožňují rozpoznat žánr, a tím pádem si ho vychutnat. A koneckonců příběhová schémata pomáhají k tomu, abychom se vyrovnávali s realitou. Ne všechny části reality ale zůstávají stravitelné. Ať chceme, nebo ne, druhá světová válka se svou vzdáleností od naší zkušenosti stává snáze stylizovatelnou do žánrů. Spisovatelé a filmaři toho rádi využívají či zneužívají. Jenže s konflikty současnosti nebo nedávné minulosti to jde hůř. Jedna z postav románu, hoch na špinavou práci, znovu a znovu využívaný a stále zrazovaný, se dostane na bojovou linii mezi kurdskými pešmergy a Islámským státem. Autor působí dojmem, že o tom prostředí leccos ví, a příslušné pasáže tak mají spíše reportážní než romanticko-dobrodružný potenciál. Když v nich pak dojde na děj, působí vlastně dost neepicky – ty výbuchy hrdinu odmrští, ale působí to spíše jako akce v počítačové hře, ne v románu. Autor bohužel prozrazuje motivace našeho ostrého hocha až dodatečně. Během akčních scén netušíme, proč putuje zrovna po těchto nepřívětivých místech.

Nore nejspíš dost možná neví, co s vyprávěčem. Někdy mu dopřává půvabnou, žánrem danou nevinnost, třeba když poukazuje na ztepilost postav: „*Měl chlapeckou sportovní postavu, rovná, široká ramena, dlouhé svalnaté paže.*“ (s. 92) A svaly hned o dvě stránky ještě jednou: „... *paže pod sepraným tričkem měl po všem tom cvičení šlachovité a silné.*“ (s. 94) Často však Nore nechává vyprávěče stát jaksi bezradně opodál, a naopak neúměrně zatěžuje textem postavy. „*Tak vy se chcete potopit v mém skafandru Exosuit*

k vraku Princezny Ranghild?“ zeptal se Ralph Rafafelsen...“ (s. 413) Takto začíná kapitola a ubohý Ralph musí pronést větu, která by mohla být úryvkem z operní árie, v níž libretista dává postavám za úkol, aby odzpívaly všechny dějové souvislosti. I drsní chlapíci, od kterých bych pod dojmem četby z dětství očekával úspornost řeči, musí v dřívě nebyvalé míře otevřít srdce. Začíná to podle pravidel žánru: „*Jednou jsem slyšel jednoho polárníka mluvit o...*“, pokračuje to ale velkou psychodiagnózou, vlastně sebediagnózou: „*U polárníků a námořníků na zaoceánských lodích a obecně u těch, které své rodiny nevidí po mnoho měsíců, je to běžné. Tím nám mozek pomáhá zvládnout samotu.*“ (s. 332)

Napadá mě, že v podobných pasážích se mi začíná osvětlovat jeden z významů dlouhých výkladových pasáží u Victora Huga. Hugo zřejmě tušil, že klížit dohromady napínavý děj a encyklopedické popisy světa může představovat problém. Že to mezi nimi bude skřípat, a tak je nechal přehledně od sebe oddělené. Verne si zase do svých románů pořídil postavu učence, který potřebná poučení částečně odvykládal i za vyprávěče. Avšak v internetovém světě ví každý všechno, mlčení jako by neexistovalo, mizí tedy i u románových postav.

Pamatuji na dobu, kdy se diváci filmů a čtenáři románů ptali uprostřed děje nedočkavě těch, co už to viděli či četli: A dopadne to dobře? Táhle otázka v době nekonečných seriálů možná ztrácí smysl. Nicméně pokud jste přesto zvědaví, odpověď vám neodepřu: Padouši i hrdinové si (zatím!) drží svoje, byť nějaký ten hrdina se nakonec případně taky zachová jako padouch. Pokračování v dalších dílech by nemuselo být vyloučeno. ■